

Še le drugo leto prireži vse mladike kakor je navadno, samo da ne tako zlo, ampak blizo do polovice njih dolgosti. Nasledek tega obrezovanja je, da kmali, ko je drevo spomladi vsajeno bilo, na koncu vejic perjiče požene in to pomaga, da se tudi začnejo serkavne koreninice dosti pred zarašati kakor sicer, in da tako v drugem letu že sedaj močno ukoreninjeno drevo veliko krepkejše in močnejše nove mladike poganja kakor če bi bilo poprejšnje leto obrezovano bilo po stari navadi.

Woch. f. L. u. F. W.

(Velika korist laške ali papeževe repice ali topinambura). Gosp. Elsner iz Gronova pripoveduje po 18letnih skušnjah na 15 oralih polja od laške repice (topinambur ali erdbirne) toliko hvalevrednega, da moramo tudi mi še enkrat besedo poprijeti za ta koristni, pri nas vse premalo obrajtani sad. Omenjeni gosp. Elsner tako-le piše: 1) Na dobro pognojeni njivi se laške repice veliko več in vsako leto bolj gotovo pridela kakor krompirja; 2) shramba laške repice ne krajcarja ne prizadene stroškov, zakaj pozimi ostane v zemlji kjer je bila, in mesca sušca, malega in velikega travna se živini poklada; 3) za prešiče je laška repica posebno dober živež; 4) perje laške repice pa jedó ovce tako požrešno, da če jih ženeš na tako njivo, kjer laška repica raste, ti jo objedó do tal; 5) pa tudi repico samo (sad) jejo ovce kakor tudi konji radi; 6) tudi posušeno perje laške repice daje ovcam sila veliko in zlo prijetne klaje; 7) če včasih njivo pognojiš, kjer imaš laško repico vsajeno, je bodeš na ravno tisti zaporedoma prideloval obilo; 8) s peso in krompirjem zmešana laška repica je tudi kravam dobra klaja. — To je pač očiten dobiček laške ali papeževe repice za živinsko klajo. Gospod Elsner zraven tega le še to pravi: „Ako sadiš laško repico v težko in vlažno (mokrotno) zemljo, ti bo rada gnjila; če jo sadiš pa brez guoja na pešeno zemljo, je boš le malo pridelal. Tedaj tudi to naj si zapomni gospodar, ki se poprime toliko koristne laške repice.

(Kako dimnike zidati, da jih ni treba ométati ali otirovati). Kadar zidaš dimnik (raufenk) in primešaš mavti ali moltru soli, ti ga ni treba ométati; zakaj o mokrem vremenu se raztopi sol in saje ti padajo same od sebe doli. Nek dimnik, ki so ga pred 30 leti zidali in z osoljeno mavto ometali, nobeno leto še ni bil otiran, in vendar nikoli ni bilo nobene nevarnosti ognja.

Cerkljansko-tominska cesta.

V zadnji seji deželnega zbora goriškega dne 22. aprila 1861 je naš tominski poslanec sprožil predlog za cesto na Tominskem, ki bi naše okraje s krajnsko deželo sklenila. To je prav. — Že pred mnogimi leti bila je ta cesta osnovana, pa čeravno bi našim okrajem močno koristila, njena izpeljava je vendar le zaostala. Potratil se je desetletni čas z risanjem raznih načrtov in z mirjenjem mnogoterih višav in ovinkov; pa vse to žalibože! zavoljo vkljubljivosti nekterih sebičnih misel. Tako je previdnost goriškemu deželnemu zboru prihranila z doveršenjem imenovane ceste pokazati, da mu je drago, tudi za blagor naših goriških okrajev skerbeti.

Imam pred očmi knjižico: „Rapporto generale della Camera di Commercio ed Industria del Circolo di Gorizia rassegnato all' eccelso i. r. Ministero del Commercio 1860“, v kateri nahajam, str. 123, dva načerta nasvetovane ceste.

Po prvem načertu bi cesta peljala iz Tomina v Poljubino, čez Hom v Podmevc, Knežo, Grahovo, čez bukovski hrib v Reko-Ravno, na Želin; ondi bi se na dvoje razdelila: ena bi šla poleg reke Idrije v (nemško?) Idrijo, in na dalje k železnici v Logatec; druga bi iz Želina peljala v Cerkino in bi nadalje nazopet s krajnsko deželo sklenila. (Omenim, da iz Ljubljane

skoz Loko imamo že dobro pot do Cerkine in smo svojim bližnjim krajnskimi sosedom serčno hvaležni, da so nam pomagali ž njimi se skleniti.)

Po drugem načertu bi naša tominska-cerkljanska cesta peljala iz Mosta sv. Lucije vedno le tikoma reke Idrije skoz Bačo, Idrio di Bačo, Slap, spodnjo Tribušo, po šemviški grapi, v Reko-Ravno, na Želin in dalje kakor prvi načert govori. Na Mostu sv. Lucije pa bi popotniki šli, če jim je drago, v Tomin in na Kovaro, ali pa v Podselo na Gorico. (Čudno se mi namreč zdi, da bi ljudje, kateri iz naših cerkljanskih hribov v Gorico popotujejo, siljeni bili skoz Tomin eno debelo uro hoda pot si zdaljšati).

Kar že več let izpeljavi naše ceste sovražno proti, je to, da sta si načerta iz Tomina čez Hom in bukovski hrib, in pa iz Mosta sv. Lucije poleg reke Idrije do reke Ravne nasprotna.

Poznam svet na obeh straneh, zatorej, ker vem, da poglobitni namen te ceste ima biti naše okraje s krajnsko deželo skleniti in Cerkljanom pot do Gorice odpreti, terdim, da naš poslanec, ako mu je volja pravičnemu biti, ima drugi načert zagovarjati in skerbeti, da se cesta iz Mosta sv. Lucije skoz in skoz pri reki Idrii dodela; zakaj pomislimo: 1) da reka Idrija ima pri svojem iztoku v Sočo na Mostu 90 sežnjev višine nad morsko ravnino, v spodnji Tribuši sežnjevi 97—55/100, na Želini sežnjevi 140—85/100, in dekanška cerkev v Cerkini v spodeku sež. 173—44/100; potem takem bi se imenovana cesta od Mosta sv. Lucije do Cerkine v 6 urah hoda samih 83—44/100 sežnjevi vzdigovala, in ker na tej strani noben griček kolovoza ne ovéra, bi se popotniku zdelo, da po lepi ravnini v Cerkino dospe. — Poglejmo 2) pa prvi načert: Vzemimo, dekanška cerkev v Tominu ima sežnjevi 96 višave nad morjem, kako bomo prišli na visoki Hom, kterege prerezati naše moči preseže? Pa pustimo pešeni Hom, visoko c. k. ministerstvo se je nad njim že zadosti protivno izgovorilo; pojdemo na Grahovo, in od ondi dvignimo oči na kviško proti hribu na Bukovem. Ne vem prav natanko, koliko visokosti miri, to pa vem, da je viši od podlage čepvanske cerkve, ki ima sežnjevi 317—84/100 nad morjem. Po tem takem bi se po tem načertu cesta iz Tomina do bukovega hriba v 4 urah hodá sežnjevi 221—84/100 vzdigovala. Če prerajtamo nižave na Grahovem z nižavo na Reki-Ravni, vidimo, da iz Grahove do Bukove se cesta v 3/4 ure do 140 sežnjevi vzdiguje in iz Bukove do Reke-Ravne in do Želina se v 1 3/4 ure do 174 sežnjevi niža. Kdo bo tak nespametnež ondi cesto peljati, zlasti ker mu je ravnina pri reki Idrii odperta? Kdor bi ondi cesto nasvetoval, bi ne bil nič manj neumen od unega, ki hoče spred svoje hiše čez streho zad v hišo iti. Tak človek bi ne bil prijatelj marveč sovražnik dežele. — Pomislimo 3) da bukovski hrib je peščena gora; cesta bi bila ondi vednemu spodmélui izpostavljena; pri Idrii pa je skoz in skoz stanovitna in terda. — Huda zima na Bukovi je občno znana in ondašnji mraz je v tominsk pregovor; štiri mesce na leto bi sneg cesto popolnoma zagradil; pri reki Idrii pa je vedno zavetje, pot bi ne bila nikdar zaperta. — Kdo ne pozná vsakoletnih plazov, ki s Kojice derejo? popotniki bi na bukovski cesti smertni nevarnosti izpostavljeni bili; na cesti pri Idrii bi se od snežnih plazov nič ne bilo bati. — Določim, da priprosti kmetje se nad osnovo ceste čez Bukovo posmehujejo, in celó uni mož, kateri jo je na višje povelje miril, se je nad abotno mislijo čudil. (Konec prih.)

Slovenščina v cesarskih pisarnicah.

Kar so Slovenci zastran vpeljanja slovenščine v cesarske urede (kancelije) prosili, je tako pravično, zmerno in pogojem umnega vladanja kakor tudi potrebam našega ljudstva enako primerno, da dandanašnjega dne malo kdo

derzne, temu očitno in naravnost nasproti postaviti se. Še „Oesterreicherica“, stara sovražnica Slovanov, mora priznati, da so slovenske želje „gewissermassen berechtiget“, se vé da ne brez nekterih „wenn“ in „aber“, ki razodevajo, da so Slovenci vendar le molčali.

Toda tudi med našimi rojaki je marsikteri, ki, priduševaje se, da je dober Slovenec, da želi slovenskemu narodu omiko in po omiki blagovitost, spolnitev zlasti 2. člena omenjene prošnje tako utesnuje in ji postavlja take pogoje, da bi jo po njegovem sedanjem rodu do dobrega težko kdaj učakal. Zlasti to velja za nekatere naše sodnike in druge cesarske postavljence, kateri, terdeč, da poglavitnemu cilju službe morajo umakniti se vsi drugi, tudi národní oziri, in misleč, da je za dosego rečenega cilja treba jezika Bog vé kako uglajenega in literature celemu svetu znane, radi odsvetujejo vpeljanje slovenščine v pisarnice, zdaj za to, ker ni dovolj pripravnih ljudi, zdaj zopet, ker jezik sam še ni za kaj tacega godan.

Kdor je leto za letom opazoval, kako se je slovenski jezik po knjigah, po časnikih, sosebnost pa po devetnajstletnih „Novicah“ razvijal, trebil in bogatil, — kdor iz skušnje vé, da je ni več stvarce, ktera bi se ž njim ne dala umnemu človeku dopovedati, — komur je znano, da so brez malega vse postave poslovenjene precej dosledno in v pisavi, kakoršno „Novice“ po svetu širijo, da je na svetlo dana juridično-politična terminologija, da tudi véliki nemško-slovenski besednjak celó politično in pravoznansko besedstvo v sebi ima, ta nikoli ne bo le malo pobál se ne za jezik, da bi za pisarnice ne bil priležen, ne za naše ljudi, da bi jim, če so krepke volje in rodoljubnega serca, bilo kaj težavno poprijeti se ga v svoji službi.

Res je pa nasproti, da se ta težavnost mora zdeti nezrečena in nepremagljiva tistim in le tistim, kateri, podobni unemu basenskemu zaspancu cele stoletja v jami preležavšemu, za véš ta slavni napredek in razcvet slovenskega jezika in slovstva v zadnjih letih nič ne vedó in kateri porabljenost in pripravnost jezika samo po svojem znanji merijo in sodijo!

Preudarimo tú nekoliko: ali je to delo res tako težko? Toda pred naj se ob kratkem pové, kaj rečena prošnja na to stran hoče. Prosilo se je, da bi cesarskim gosposkam po slovenski deželi za naprej ne bilo več dopuščeno, slovenskih vlog samo za to, ker so slovenske, zavračati ali pa z neslovenskim odgovorom reševati, temoč, da bi na vsako slovensko prošnjo imel iz pisarnice slovenski odgovor priti. Še se je prosilo, da bi politične, finančne in sodne gosposke Slovencom, ki družega jezika ne znajo, vse naročila in vabila v slovenskem jeziku pisane pošiljale, da bi se takošni Slovenci pred gosposko ne samo slovenski izpraševali, ampak da bi se vsako takošno izpraševanje tudi po slovensko zapisovalo, in zadnjič, da bi se pri očitnem obravnavanju vse po slovensko razpravljalo in govorilo, da bi tako veljala prava ustmenost in očitnost za vse poslušavce.

Nihče pa ni prosil ne za prepoved nemščine sploh, ne za postavu, po kateri bi več noben slovenski advokat ne smel podati nemško pisane tožbe, ali po kateri bi se tudi v notranji službi gosposk in v dopisovanju med gosposkami ne smela nemščina rabiti.

Ali bo tedaj res toliko truda, toliko pota pri tem?!

Vzemimo najpred odgovore ali odpise na pismene vloge. Vemo, da se dajo za vsako versto tacih odpisov napraviti izgledki (formularji), ki z malimi premenami in dostavki veljajo za vsak primerljaj, ker nam je znano, da tacih nemških formularjev imajo na kupe pisarnice ne samo cesarskih gosposk, temuč tudi notarjev in advokatov; očitno je pa tudi, da že prošnja sama večidel kaže in na roko daje odgovor in njegove besede (tako se na pr. sodba mora deržati natanko tožbenega zahtevka) in da je tú večidel mogoče shajati z golim znanjem gramatike.

Enakošna je z naročili in vabili, ki jih gosposke

same od sebe dajejo. Tudi tukaj bodo pomagali dobro napravljene izgledki (kakor jih gosposke po nemško navadno že natisnjene imajo). V kakih posebnih primerljajih pa ne bo treba družega, kakor razločno in umevno po domače povedati, kar se hoče, ker zvita in z nerazumljivimi tujkami ali pisarskimi novinkami prepletena pisava ni v nobenem jeziku hvale vredna.

Da je dalje, kar se tiče izpraševanja, veliko ložeje besede izpraševancove zapisovati tako kakor so bile izgovorjene, to je po slovensko, namesti vsegdar mudnega, trudnega in zraven tega še nevarnega prestavljanja na nemški ali talijanski jezik, — to nam mora vsak umen človek berž priterditi. Vsaj velja tukaj pred vsemi to pravilo, da gré zapisovati besede tako, kakor jih je kdo govoril.

Za govore zadnjič pri očitnih razpravah bo vselej (ne gledé na jezik) treba nekoliko pripravljati se. Da je pa slovenski jezik pripraven, gladek in lepoglasen za vsak govor tudi od najviših reči, lahko se prepričamo v marsikteri slovenski cerkvi.

Ne vidimo toraj nikake nepremagljive overe, ktera bi branila vpeljati precí slovenščino v pisarnice do tiste stopnje, kakor večkrat omenjena prošnja želi. Dosti je, da se reč z resno krepko voljo enkrat začne in da se nekatere priprave storé, zlasti da se izdajo po državnem zakoniku in družih slovenskih postavah dosledno sestavljeni slovenski formularji za vsakoršne odpise, odloke, naloge in naročila. Teh formularjev pa je potreba, da dobimo čist in lep službeni jezik, ne pa kakošne zmešnjave in da nam se službeni jezik preveč ne razide in ne spakedra. Če imajo Nemci take vodila, zakaj bi jih mi ne imeli?

Pa naj bo začetek tudi težaven, začeti se mora, in kar bi že v službenem besedstvu bilo nerazločnega, dvomljivega in omahljivega, to bo delo samo koj ustanovilo in določilo za terdno.

Še nekaj. Enakopravnost je na novo zagotovljena vsem narodom in gospod državni minister je našim izročnikom slovenske prošnje odkrito povedal, da njena spolnitev sama po sebi sledi iz nove uredbe našega cesarstva. Ne čakajmo zastran tega nikacih postav. Vsaj imamo marsikterega rodoljubnega notarja in advokata po Slovenskem, — kaj ko bi mi začeli precí z malimi slovenskimi vlogami! Težko bi ktera gosposka dandanašnji spodtikala se zgolj nad jezikom, pa če bi se tudi, — stoji odperta pot pritožbi do viših gosposk in do ministerstva, ki bi tako zadobilo priliko, izreči enkrat uredoma, kaj in kako v tem misli in hoče.

M.

Kdo je kriv?

V poslednjem našem listu smo omenili sestavek v „Ost u. West“, ki tako zmerno pa tudi tako od konca do kraja resnično zagovarja slovanski narod, da ga moramo podati našim bravcom.

Pred 70 leti se je slišal mogočni glas v francozkem narodnem zboru: „Svobodni hočete biti, pa še mogoče vam ni, pravičnim biti!“

Od leta 1848 smo se sto in stokrat teh besed spomnili, največkrat pa zdaj, kar imamo nekako svobodneje politično gibanje v Avstrii. Povsod, kamor se ozremo, vidimo nekako rinjenje in hrepenjenje po svobodi, po svobodnem narodnem in političnem razvitku — al, bodi Bogu milo! le malokdaj nahajamo, da bi se strinjal s tem čut za pravičnost, ktera tudi drugim priznaja to, česar kdo sam sebi želi in za-se terja.

„Samoljubnost (egoizem) je človeku prirojena, in tudi najboljši človek se je ne more čisto ubraniti — to je tolažba, ko vidimo, da ne gré prav na svetu, kakor bi imelo biti. In kar velja od posamnih ljudi, velja tudi od celih narodov, kateri so po spričevanju zgodovine samo po samoljubnosti veliki postali. Kar čez to sega, je nezgodovinska sanjarija in ne gré ji nobena veljava.“